

УДК 336.71

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Олексій Олександрович ДРУГОВ

д.е.н., професор ДВНЗ «Університет банківської справи»

Оксана Володимирівна ПРИЙМА

*магістрант, Львівський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»
E-mail: oksana.priyma@gmail.com*

Анотація. У статті розглядається сучасний стан в банківській системі України, аналізуються заходи Національного банку України з реструктуризації банківської системи, розглянуто світовий досвід та напрями подальшої реструктуризації.

Аннотация. В статье рассматривается современное состояние в банковской системе Украины, анализируются меры Национального банка Украины по реструктуризации банковской системы, рассмотрен мировой опыт и направления дальнейшей реструктуризации.

Ключові слова: Україна, Національний Банк України, банківська система, реструктуризація, форми реструктуризації.

Ключевые слова: Украина, Национальный Банк Украины, банковская система, реструктуризация, формы реструктуризации.

Постановка проблеми. У 2016 рік банківська система України входить з невирішеними проблемами 2014 - 2015 років. Значна девальвація гривні, спад в економіці, військові дії у східному регіоні та анексія АР Крим, недостатній рівень корпоративного управління зумовили погіршення якості кредитного портфелю банків.

Банківська система України виявилась найбільш вразливою до поточної економічної кризи. Скорочення виробництва, інфляційний тиск на економіку, зниження інвестиційної активності, втрата основного ринку збуту ускладнили функціонування всієї системи. Банківська система сьогодні не виконує своє основне завдання, оскільки не фінансує і не кредитує реальний сектор економіки.

Унаслідок зростання рівня негативно класифікованої заборгованості банки змушені були створювати значні резерви за активними операціями, що неминуче негативно вплинуло на рівень капіталізації банківських установ. За жовтень 2015 року загальний обсяг збитку діючих банків становив 3,7 млрд гривень. Зростання валютних ризиків для українських банків внаслідок наявності короткої відкритої валютної позиції та високого рівня доларизації є потенційною загрозою стійкості банківської системи. Як на-

слідок цього, а також низки інших факторів, протягом 2014 - 2015 років кількість банків в Україні зменшилась майже на 30 %, породивши при цьому сукупність нових проблем, включаючи необхідність здійснення виплат вкладникам, втрати юридичними особами своїх коштів, зниження довіри до банків загалом.

Існуюча ситуація зумовлює необхідність дослідження питання напрямів та заходів з реструктуризації банківської системи України, спрямованих на стабілізацію та підвищення ефективності її роботи.

Огляд літератури. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України досліджуються у працях таких учених Патрікац Л., Крохмалюк Д., Шпак О. В., Мананнікова Н. В. Дослідженням питань реорганізації і реструктуризації займалися такі учені як Васильченко З. М., Вядрова І. М., Одінцова Н. Г. Питанням впровадження світового досвіду реформування банківської системи займалися Бутов А. М., Колодій І. Є., Шпаргало Г. Є.

Та, незважаючи на результати перелічених вище досліджень, комплексних праць, що розкривали би сучасний стан та перспективи реструктуризації банківської системи України, фактично немає.

Виклад основного матеріалу

Сучасний стан роботи української банківської системи

Ситуація в банківській системі не є однорідною. Частина банків працює краще ніж інші. Рейтинг банків від Forbes, розрахований на основі даних фінансової звітності банків станом на 1 липня 2015 року визначив, які з них демонструють кращі показники життєздатності. Так провідні позиції зайняли польський Кредобанк, американський Сітібанк, державний Ощадбанк, австрійський Райффайзен Банк Аваль, французькі Укрсиббанк та Креді Агріколь Банк. При розрахунку рейтингу використовувалися кількісні фінансові показники, серед яких - індикатори ліквідності, рентабельності, капіталізації, з урахуванням якісних факторів безперервності платежів, підтримки акціонерів і ризиків країн їхнього походження. Мета рейтингу - знайти банки з високою внутрішньою здатністю вистояти в період системної нестабільності [1].

Станом на 01 жовтня 2015 року ліцензію Національного банку України мали 122 банківських установи (в т.ч. 40 банків з іноземним капіталом). Зважаючи на несприятливу економіко-політичну ситуацію в країні та подальше виведення Нацбанком з ринку неплатоспроможних банків (в т.ч. що порушували законодавство з питань легалізації та відмивання коштів злочинним шляхом та фінансування тероризму), кількість банківських установ протягом I кварталу 2015 року суттєво зменшилась. Так, протягом січня - вересня поточного року кількість банківських установ, що були визнані неплатоспроможними складає 41. Таким чином, розширення повноважень НБУ та останні дії ФГВФО щодо запровадження ТА в банки IV групи, які не мали проблем з ліквідністю, роблять дефолти банківських установ слабкопрогнозованими.

За підсумками III кварталу 2015 року чисті активи банківської системи України станом на 01.10.2015 р. складають 1476.218 млрд.грн. Варто зазначити, що незважаючи на ліквідацію ряду проблемних банківських установ та значний відтік клієнтських коштів, зростання активів відбувалось внаслідок стрімкої девальвації національної валюти, що також відобразилось на суттєвому збільшенні залишків валютних активів.

Кредитна активність банківських установ впродовж III кварталу поточного року залишалася низькою, що обумовлено скороченням ресурсної бази, погіршенням кредитоспроможності позичальників та високим рівнем невизначеності

щодо подальшого економічного розвитку, що, в свою чергу, змушує банківські установи більш прискіпливо відноситись до фінансового стану потенційних позичальників або й взагалі призупинити на деякий час кредитування.

Незважаючи на зменшення обсягу валютних кредитів (в доларовому еквіваленті), внаслідок суттєвої девальвації гривні з початку 2014 року, частка валютних кредитів в кредитному портфелі залишається суттєвою (56.1%). При цьому, близько 1/5 валютних кредитів були надані населенню (в т.ч. значна частка валютних кредитів була надана ще в 2008-2009 рр. на придбання і будівництво нерухомості).

З огляду на девальвацію національної валюти та враховуючи суттєву частку валютних кредитів в клієнтському кредитному портфелі банків, обсяг простроченої заборгованості протягом III кварталу 2015 року збільшився на 51.11% (54 792 млн.грн.) та станом на 01.10.2015 р. складає 190 645 млн. грн., що відповідає 20.4% клієнтського кредитного портфеля [2].

На думку НРА «Рюрік» обсяг неробочих кредитів є значно вищим, враховуючи той факт, що наразі банківські установи намагаються максимально реструктурувати наявну проблемну заборгованість. При цьому, очікується подальше деформування резервів під сумнівні до повернення активи, враховуючи продовження бойових дій на сході України.

Причинами вилучення строкового ресурсу з боку суб'єктів господарської діяльності є обмеженість доступу до кредитних ресурсів, враховуючи також зростання вартості кредитного ресурсу. При цьому, значна кількість підприємств втратили власні кошти внаслідок введення до банківських установ тимчасової адміністрації та подальшої ліквідації.

У випадку ж з фізичними особами, вилучення строкових депозитів відбувалось на фоні зниження реальних доходів населення за одночасного підвищення рівня інфляції, що у свою чергу, призводить до підвищення витрат на споживання, а також прагнення громадян зафіксувати власні заощадження шляхом конвертації їх в іноземну валюту. Однак, на відміну від минулого року, сальдо операцій з іноземною валютою з фізичними особами було додатнім, що на нашу думку зумовлено не зниженням попиту на іноземну валюту, а зниженням реальних доходів громадян за одночасного зростання рівня інфляції, що у свою чергу, зумовлює збільшення витрат [3].

За жовтень 2015 року загальний обсяг збитку діючих банків становив «мінус» 3,7 млрд гривень. Проте, за жовтень у порівнянні з вереснем збиток скоротився на 39% (за вересень 2015 року - «мінус» 6,1 млрд гривень). «На зменшення обсягу збитку головним чином вплинув прибуток від торговельних операцій, який за жовтень становив 3,2 млрд гривень (16,5% доходів банків за жовтень)».

Крім того, в жовтні платоспроможні банки отримали максимальний за 8 місяців чистий комісійний дохід - 2 млрд гривень. Також дещо збільшився чистий процентний дохід - до 4,4 млрд гривень за жовтень 2015 року.

«Головним чинником отримання банками збитків залишаються значні обсяги відрахувань у резерви - за жовтень поточного року банками було сформовано резервів на загальну суму 9,8 млрд гривень (42,8% від витрат за жовтень). Проте слід зауважити, що темпи нарощення банками резервів поступово уповільнюються», - повідомляє НБУ.

Станом на 1 листопада 2015 року 79 банків отримали прибуток на загальну суму 3,9 млрд гривень, в тому числі за жовтень - 78 банків на загальну суму 0,7 млрд гривень [4].

Теоретичні основи реструктуризації банківської системи

Відповідно до Методичних рекомендацій про порядок реструктуризації комерційних банків реструктуризація банківської системи - це комплекс заходів, який передбачає покращення фінансової стійкості банківської системи, підвищення ліквідності і платоспроможності з урахуванням соціально-економічних завдань, змін у національній макросистемі та на світовому фінансовому ринку шляхом створення нових банків (спеціалізованих, універсальних), реорганізації діючих (злиття, приєднання, поділу, виділення), зміни юридичного статусу банківських установ або їх ліквідації [5].

На думку окремих авторів [6, 7, 8], реструктуризація на рівні банківського сектору розглядається як «сукупність взаємопов'язаних змін організаційної, юридичної, управлінської, технологічної бази кредитної справи і функціонування банків». Чіткіше виражене ідеологічне спрямування має визначення, запропоноване Ю. А. Константіновим та А. І. Ільїнським: «Реструктуризація - це структурна перебудова банківської системи. Вона не є черговою кампанією, яка завершиться найближчим часом. Структурна перебудова триватиме й надалі, щоб банківська

система країни змогла ефективно забезпечувати задоволення її економічних потреб» [9].

На думку З.М. Васильченко, реструктуризація банку - це комплекс організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на покращення фінансового стану, підвищення ліквідності та платоспроможності банку, зокрема шляхом реорганізації банку, повної або часткової зміни власника з переходом боргових зобов'язань до юридичної особи-інвестора, яка не підлягає санації, що сприятиме фінансовому оздоровленню банку та дозволить задовольнити вимоги кредиторів [10].

Найбільш доцільним, на нашу думку, під реструктуризацією банківської системи розуміється комплекс заходів, спрямованих на зміцнення фінансової стійкості банківської системи, підвищення ліквідності та платоспроможності та запобігання або подолання кризових явищ у ній із урахуванням змін у національній економіці та на світовому фінансовому ринку шляхом створення нових банків, банківських об'єднань, реорганізації діючих банків (у формі злиття, приєднання, поділу чи виділення), зміни юридичного статусу банківських установ або ліквідації.

Реструктуризація - один з основних шляхів оздоровлення банківської системи, зокрема формування її нової конфігурації із застосуванням заходів щодо санації, реорганізації та ліквідації банків. Основними методологічними принципами реорганізації та реструктуризації комерційних банків повинні бути: пріоритетність інтересів суспільства і держави перед інтересами окремого банку; застосування реорганізації як методу оздоровлення проблемних банків; підвищення стійкості та ефективності діяльності банків; забезпечення стабільної роботи платіжної системи та стабільності національної грошової одиниці [6].

Водночас для конкретного стану банківської системи і кожного банку на основі загальних принципів і підходів необхідно розробляти свій механізм, форми і методи реструктуризації чи реорганізації, визначати міру втручання в нього Національного банку України як головного органу банківського нагляду і контролю. При цьому цілями реструктуризації в короткостроковій перспективі має бути відновлення здатності банківської системи надавати базовий комплекс послуг, підвищення ліквідності банків та поліпшення якості їхніх активів. У середньостроковій ж перспективі основними завданнями мають

бути: реструктуризація окремих неплатоспроможних банків, ліквідація яких принесла б значні соціальні і економічні витрати; недопущення втрати банківських технологій і активів, які можуть бути використані для ведення конкурентоспроможної банківської діяльності; залучення до участі в капіталі банків нових власників, у тому числі й іноземних інвесторів.

Реструктуризація може здійснюватися при збереженні організаційно-правових меж банківського бізнесу. В деяких випадках виникає потреба в перегляді цих меж. Ідеться передусім про те, що форми реструктуризації можна об'єднати у дві групи, які включають: перша - перетворення в межах діючих банків; друга - зміни, що приводять до утворення нових організаційних структур.

Форми реструктуризації першої групи передбачають зміцнення становища банків та їх органічне зростання, яке відбувається на основі поетапного вдосконалення та розширення сфери банківської діяльності за рахунок власних ресурсів, попередньо сконцентрованих у банках. Фахівцями підкреслюється, що зростання на базі власних активів банківської фірми має особливе значення у сфері нематеріального виробництва. Разом із тим зростанню банків обов'язково має передувати поліпшення їхнього фінансового стану шляхом підвищення рівня капіталізації та якості активів, яким, у свою чергу, ми відводимо особливе місце в системі заходів із банківської реструктуризації. Загалом форми реструктуризації першої групи полягають у зміні внутрішньої організаційної будови банківського інституту, системи управління діяльністю банку та, насамкінець, структури банківських пасивів та активів у вказаних напрямках.

Форми реструктуризації другої групи залежать від способу перетворення банківської діяльності: або на базі внутрішніх джерел, за рахунок розвитку внутрішньобанківського потенціалу, або шляхом створення нових організаційних структур і використання їхніх ресурсів. Для утворення таких структур існує декілька можливостей: а) поділ банку на самостійні частини або виділення із його складу окремих частин; б) злиття з іншими банками, в результаті чого виникає новостворений банк; в) приєднання до інших банків, що призводить до встановлення повного контролю над банком, який приєднався; г) утворення консолідованих груп (фінансових, банківських холдингів, банківських корпорацій) чи навіть об'єднань із підприємствами нефінан-

сового сектору (фінансово-промислових груп) [11].

До найважливіших методів реструктуризації зачисляють: рефінансування банків; капіталізація банків; рекапіталізація банків; уведення тимчасової адміністрації; сек'юритизація; субординований борг; зниження обов'язкових резервних вимог; ліквідація банку; методи управлінської реструктуризації; методи виробничої реструктуризації; реструктуризація боргу та інші методи [6].

Аналіз заходів Національного банку України з реструктуризації банківської системи

Для зміцнення банківської системи Національний банк України виводить з ринку проблемні неплатоспроможні банки, а також банки, що займалися відмиванням коштів. За 2015 рік з ринку було виведено 41 банк та передано до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

НБУ провів стрес-тестування 55 банків. Після проведення стрес-тестів НБУ (що проводилось ще за курсу 15,7 грн за долар), виявилось, що банківській системі необхідно збільшення капіталу більше, ніж на 100 млрд грн. За неофіційною оцінкою рівень проблемних кредитів в банківській системі перевищив 50%.

До числа основних заходів НБУ у сфері реструктуризації віднесемо:

- підвищено вимоги до капіталу нових банків до 500 млн. грн., та затверджено план підвищення власного капіталу банків з мінімального 120 млн. грн. до 500 млн. грн.
- покращено процедури виведення банків з ринку. Зараз це дійсні міжнародні практики, які розроблено спільно с МВФ та Світовим банком.
- суттєво покращено процедуру моніторингу пов'язаних осіб та ввели жорстку процедуру розкриття кінцевих власників банків.
- значно підсилено відповідальність власників та керівництва банків за маніпулювання фінансовою звітністю та доведення банку до банкрутства.
- розробляються не лише законодавчі ініціативи щодо підвищення прав кредиторів, але й технічні механізми мінімізації ризиків для банків, як на етапі видачі кредиту так і на етапі його обслуговування [12].

Окрім того, як повідомляється на офіційному сайті Національного банку України, фінансовий регулятор переходить на кластерний підхід по нагляду за банками. В повідомленні зазначається, що рішення було прийнято правлінням Нацбанку в рамках Комплексної програми реформ фі-

нансового сектору до 2020 року. Із застосуванням нового підходу НБУ групуватиме для цілей нагляду банки за схожими бізнес-моделями, профілями ризиків та характером здійснюваних операцій чи іншими притаманними ознаками. Також поєднуюватимуться в один наглядовий кластер банки різні за розміром, але у яких є спільні власники. До кожного з таких наглядових кластерів будуть визначені специфічні режими нагляду та виділені відповідні наглядові групи.

Наприклад, банки I та II груп поділятимуться на такі наглядові кластери: державні банки, великі приватні банки та банки, які належать до міжнародних банківських груп.

Розподіл банків III та IV груп для цілей банківського нагляду проводитиметься за результатами оцінки бізнес-моделей, профілів ризику та характеру здійснюваних операцій, але інформація про належність банку до такого наглядового кластера залишатиметься банківською таємницею.

Застосування наглядових кластерів дасть змогу:

- оптимізувати навантаження на наглядових рад та кураторів;
- визначити найактуальніші напрями для аналізу операцій банку;
- скоординувати активність наглядових підрозділів, фінансового моніторингу, валютного контролю тощо [13].

Фахівцями Національного банку України було розроблено «Концепцією реформи банківської системи України до 2020 року». Розглянемо декларовані цілі зазначеної Концепції:

1. Консолідація відносно невеликих банків з добрими показниками за активами, прибутковістю, рентабельністю тощо.
2. Нарощування мінімального регулятивного капіталу банків.
3. Скорочення кредитних ризиків банків.
4. Створення системного банку «поганих активів».
5. Підтримка банків з іноземним капіталом.
6. Зміна політики ведення діяльності зі зберігання депозитів населення, а саме, заборона на дострокове їх зняття.
7. Скорочення вартості кредитів.
8. Зниження темпів інфляції до 2% на рік.

Згідно з викладеними у Концепції планами, ломбарди, а також кредитні спілки (бюро, відділи) потраплять під нагляд центробанку вже наприкінці 2015 року. Ще за півроку ним будуть охоплені страхові компанії, а через рік, тобто

до другого півріччя 2016, під егіду НБУ перейде і ринок ЦП. Консолідація наглядових функцій, як стверджується в Концепції, буде забезпечувати оперативну діагностику ситуації у фінансовій сфері, сприяти виявленню й оцінці ступеня ризиків, їх можливого впливу як на систему в цілому, так і на її компоненти.

Особливу увагу в Концепції приділено діяльності найбільших банків країни, мінімальний статутний капітал яких вже сьогодні перевищує запланований до 2020 р. норматив. Для цієї групи банків будуть встановлені значно жорсткіші нормативи (за капіталом і ліквідністю), їх виконання буде систематично відстежуватися, однак за необхідності (у кризовий період) саме цим банкам буде надана оперативна допомога з метою стабілізації.

За допомогою реалізації Концепції темпи зростання вітчизняної банківської системи перевищать цей показник для ВВП, у країні покращиться інвестиційний клімат, що сприятиме активізації припливу інвестицій, а також будуть активно розвиватися такі напрями кредитування, як сегмент МСБ та іпотека. В свою чергу уніфікація механізмів та інструментів нагляду на основі загальної інформаційної бази забезпечить узгодженість регуляторних дій, однаковість підходів до вирішення питань, які виникають, а також, що особливо підкреслюється розробниками Концепції, скорочення витрат держави на цей вид управлінської діяльності [14].

Разом з цим планується проведення стрес-тестування банків кожні два роки. Це неодмінно ж призведе до скорочення, злиття банків і матиме як позитивні так і негативні наслідки. Серед позитивних - стабільність функціонування банківської системи. Серед негативних - зменшення конкуренції і монополізація ринку.

Без сумніву, зміни в банківській системі потрібні. Комплекс вищезазначених реформ несе в собі як переваги, так і загрози. Завдання НБУ в даному випадку зменшити загрози і провести роз'яснювальну політику щодо можливості отримання потенційних переваг від здійснення запропонованих реформ для усіх суб'єктів банківської діяльності на мікро - і макрорівнях [15].

Таким чином, доцільно визначитися з основними ключовими проблемами, які впливають на сталий розвиток банківської системи, а саме:

- банки все ще мають суттєві частки проблемних активів на балансі, що потребує системного рішення проблеми якості активів;
- банківська система не має фундаменту для

сталого розвитку, має замалу базу заощаджень, кредитування призупинилось, джерела капіталу обмежені, ринок надзвичайно фрагментований, довіра до банківської системи знизилася;

- банківський нагляд не в змозі проводити макропруденційний нагляд на необхідному рівні та виявляти ризики на ранній стадії. Органи банківського нагляду не є достатньо незалежними;

- права учасників ринку недостатньо захищені через відсутність відповідного законодавства та низьку фінансову грамотність населення;

- корпоративне управління банків не відповідає світовим практикам;

- розвиток фінансової інфраструктури не відповідає потребам банківського сектору та економіки в цілому.

Якщо ж підвести проміжні підсумки реструктуризації банківської системи України у виконанні Національного банку (станом на початок грудня 2015 року), то вони не є однозначними. Найбільш видимим та відчутним результатом заходів НБУ є закриття понад 60 українських банків. Мотивами до цього були непрозорі операції та нежиттєздатність цих установ. Основною перевагою для цих дій у НБУ було зменшення ризиків для банківської системи. Що ж відбулось насправді. При закритті цих банків ризики, про які твердив Національний банк реалізувались. Внаслідок цього юридичні особи втратили свої кошти. Виплати фізичним особам з ФГВФО, у якого для цього не було власних коштів і вони були запозичені в Уряді шляхом, по суті, додаткової грошової емісії, натисли на міжбанківський валютний ринок і призвели до чергової девальвації гривні. Разом із очищенням банківської системи, черговий раз знизилася довіра до банківської системи.

Світовий досвід реструктуризації банківської системи

Якщо звернутися до світового досвіду, то серед країн з перехідною економікою найпоспідовніше реформа банківського сектору проводилася з 1991 р. в Польщі і з 1993 р. - в Угорщині. За 1995-2005 рр. сумарні активи польської банківської системи збільшилися майже в 4 рази - до 587 млрд. злотих. Причому до 2002 р. темпи зростання банківських активів перевищували темпи зростання валового внутрішнього продукту. Дослідження, проведені фахівцями МВФ та Всесвітнього банку, показали, що внаслідок приватизації, злиття банків з іноземними банками, зміни структури деяких банків, підвищення зацікавленості банківського персоналу, розширення опе-

рацій з облігаціями вдалося істотно підвищити ефективність функціонування банківського сектору в цих країнах. Це проявилось у суттєвому зростанні обсягів кредитування приватного сектору, здешевленні кредитних ресурсів, зменшенні залежності комерційних банків від підтримки центрального банку.

В Угорщині та Польщі 2/3 банківських активів перейшли під контроль до іноземних інвесторів. Приватизація банків стала складовою створення стабільного розвиненого ринку капіталів загалом і, таким чином, невід'ємним елементом формування інституційної основи для швидкого та ефективного розподілу економічних ресурсів. Успіхами реформування Польща та Угорщина завдячують також правильному визначенню проблем, що зумовили структурну кризу в грошово-кредитному секторі та відповідній цілеспрямованій роботі з їх розв'язання. Важливе значення при цьому мала ліквідація законодавчих та облікових обмежень, удосконалення управління банківськими установами та контролю за ними.

Заслуговує на увагу також самотутній і при цьому досить успішний досвід реформування в країнах Балтії. Кожна з цих країн обрала свою стратегію трансформації. Внаслідок цього спостерігаються і суттєві відмінності у процесах, що відбуваються як у реальному секторі економіки, так і у грошово-кредитній сфері. Латвія та Естонія обрала стратегію швидких ринкових перетворень, що базувалися на грошовій моделі приватизації за підтримки держави, залучення іноземного капіталу, зокрема за рахунок зниження податкових ставок. Естонії вдалося запобігти виникненню надмірної кількості ненадійних дрібних банківських структур, а тому - не допустити банківської кризи, як це сталося, наприклад, у Литві. На відміну від Естонії, в Литві реформаційні процеси почалися пізніше і відбувались повільніше. Це зумовлено переважно недостатністю інвестицій та зосередженістю ділової активності в дрібному торговельному бізнесі, що стримувало перетворення у виробничій сфері. Спрямувавши приватизаційні процеси на реструктуризацію підприємств та викуп їх здебільшого трудовими колективами, в Литві зробили акцент на розвитку власного виробництва, особливо аграрного. Як і сфера виробництва, більшість кредитних установ тут існували за рахунок внутрішніх інвестицій. Одним з важливих факторів збільшення інвестицій була приватизація великих державних об'єктів, зокрема

Литовського ощадного банку, що був викуплений шведським банком «Свебанк». Найбільших успіхів у реформуванні кредитно-грошової сфери досягла Латвія. У ході реформування основна увага приділялася саме прискореному розвитку банківської системи і фінансового ринку. До цього спонукала глибока банківська криза початку 90-х років ХХ ст. і, зокрема, банкрутство одного з найпотужніших балтійських банків, що завдало великих збитків латвійським вкладникам. На сьогодні розвиток кредитної системи Латвії базується як на місцевому, так і на іноземному капіталі, що припливає з багатьох країн Європи і США. Під контролем іноземного капіталу в Латвії знаходиться понад 2/3 банківських активів (як і в Угорщині та Польщі). В Естонії, Чехії, Словаччині, Хорватії цей показник ще вищий. Загалом, на наш погляд, питання меж участі іноземного банківського капіталу у вітчизняній банківській системі вимагає окремого розгляду. Зокрема, з метою реалізації державних програм розвитку держава однозначно повинна залишати у своїй власності кілька великих банків [16].

Перспективи подальшої реструктуризації української банківської системи

Подальша реструктуризація банківської системи України має бути спрямована на дві цілі: забезпечення стабільності її роботи та поступове підвищення ефективності. Для цього необхідно змінити механізм боротьби з ризиками у банківській системі: замість повального закриття банків необхідно створювати умови та сприяти їх злиттю та викупу інвесторами. Для цього необхідно змінити механізм боротьби з ризиками у банківській системі: замість повального закриття банків необхідно створювати умови та сприяти їх злиттю та викупу інвесторами. Нехай цей шлях довший, але куди більш цивілізований та продуктивний. Виставлені вимоги до зростання власного капіталу із забезпеченням гарантій інвесторам, особливо іноземним, дозволять знизити ризики не руйнуючи довіру та без втрат власних коштів для юридичних та фізичних осіб.

Наступним моментом у механізмі реформування є повернення довіри до національної валюти і сприяння дедоларизації вкладів, що при аномальних стрибках курсу долара неможливе. Очевидно, що на даний час вартість гривні щодо долара і євро через ситуацію на Сході країни, політичну напругу, економічну нестабільність суттєво занижена. В той же час, НБУ планує збільшити суми і частки депозитів у гривні до 80%, хоча механізм реалізації цих положень досі не-

зрозумілий. Якщо і далі друкувати гроші для виплат Фондом гарантування вкладів, стабільності національної валюти не досягнути, а разом із тим і підвищення частки гривневих заощаджень.

Важливим кроком у реформуванні банківської системи має стати зменшення відсоткових ставок за депозитами і кредитами. НБУ в цьому напрямку планує затвердження відсотків на такому рівні:

- депозити (на рівні 3-4%);
- кредити (на рівні 7-8%).

Україна є однією країною з небагатьох, де ставки за депозитами сягають 20% - 25%. На основі ставок за депозитами можна простежити тенденцію відсоткових ставок кредитних продуктів. Адже, зазвичай, при великих відсотках на депозит, ставки за кредитами теж високі. Проте, високі ставки по депозитах – є лише яскравим свідченням нестачі пасивів для здійснення своєї діяльності, низьку платоспроможність і потребують негайного втручання основного регулятора банківської системи. Для порівняння, у США, Німеччині, Франції ставки по депозитах складають 0,5%, а по кредитах до 11-15%. Спостерігається значна різниця між відсотками на депозит і під кредит.

Крім цього, необхідно посилення як зовнішнього так і внутрішнього контролю над кредитними операціями. Необхідні вищі вимоги до позичальника, побудова нових якісно інших підходів до формування взаємовідносин з клієнтами. Банкам також доцільно відмовитися від стимулювання нераціональної економічної поведінки. Адже, якщо банк видає кредити на речі, які клієнту не по кишені, то в результаті постраждає і сам банк.

Щоб реалізувати реформи у кредитній і депозитній політиці банків необхідно на глобальному рівні:

- знизити ризик країни;
- знаходження надійного і дешевого джерела формування пасивів;
- підвищення суверенного рейтингу.

Стабільність і розвиток банківської системи залежить від розвитку реального сектору економіки.

Завершальною повинна стати реформа самої структури НБУ, а саме залучення під контроль НБУ: до кінця 2015 - страхових компаній, до кінця 2016 - ринку цінних паперів [15].

Отже, виходячи з вище переліченого та результатів проведеного аналізу можна виділити основні вектори подальшого розвитку реструк-

туризації банківської системи України, які враховуватимуть як потребу у забезпеченні її сталого розвитку так і інтереси населення України:

1. Припинення масового закриття банківських установ та перехід до політики їх об'єднання та поглинання шляхом щзастосування економічних важелів та стимулів.

2. Сприяння залученню іноземного капіталу в банківську систему України шляхом надання гарантій та створення сприятливого макросередовища.

3. Стимулювання повернення довіри населення до банківської системи України шляхом підняття суми гарантування вкладів для нього (разом із зміною політики щодо проблемних банків це не призведе до збільшення суми виплат з ФГВФО).

4. Створення програми працевлаштування для працівників банків що залишились безробіт-

ними внаслідок масових банкрутств банків 2014-2015 років (включаючи працівників звільнених з самого НБУ внаслідок його реструктуризації).

Висновки і перспективи подальших досліджень

У статті було проведено аналіз сучасного стану основних показників розвитку та реструктуризації банківської системи України, дій Національного банку України у цій сфері та обґрунтовано авторські пропозиції по підвищенню її ефективності із урахуванням інтересів населення України. Критичний аналіз дій НБУ якраз і засвідчив неврахування останніх у своїх діях та політиці (разом із тим варто врахувати і позитивні сторони проведених нам заходів). Перспективами подальших досліджень у цій сфері потрібно вважати деталізацію та планування системи запропонованих авторами заходів та їх впровадження в українських реаліях.

Список використаних джерел:

1. Рейтинг життєздатності банків – I півріччя 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forbes.net.ua/ua/business/1399592-rejting-zhittezdatnosti-bankiv-i-pivrichchya-2015-go>.

2. Основні показники діяльності банків України - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807

3. Аналітичний огляд банківської системи України за I квартал 2015 року - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_1_kv_2015.pdf

4. Працюючі банки отримали 56,3 мільярда гривень збитків - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.epravda.com.ua/news/2015/11/24/568868/view_print/

5. Методичні рекомендації про порядок реорганізації, реструктуризації комерційних банків [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0395500-00>.

6. Васильченко З.М. Комерційні банки: реструктуризація та реорганізація: Моногр. -К.: Кондор, 2006 -528 с.

7. Воронин Д.В. Кризиси и реструктуризация банковских систем в восточно-европейских странах (на примере Чехии) / Д.В. Воронин // Банковское дело. - 2005. - No 10. - С. 56-60.

8. Вядрова І.М. Реорганізація та реструктуризація комерційних банків : дис. канд. економ. наук : спец. 08.04.01 -фінанси, грошовий обіг і кредит / І.М. Вядрова; Українська академія банківської справи Національного банку України. - Суми, 2001.-200 с.

9. Одінцева Н.Г. Реструктуризація в процесі управління банківськими установами - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/34613/1/Odintsova_restructuring%20of%20a%20bank.pdf

10. Васильченко З.М. Методологічні аспекти дослідження банківської реструктуризації // Фінанси України.-2007. -№ 8. -С. 109-119.

11. Патрікац Л., Крохмалюк Д. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України // Вісник НБУ. - 2004. - № 1. - С 41.

12. Банківська система України: виклики і перспективи- [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=14741673>

13. НБУ переходить на кластерний підхід до банківського нагляду- [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pro-banki.com.ua/news/bankpress/new/15138>

14. Фінансовий ринок України: в очікуванні шторму [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.s.pro-capital.ua

15. Шпак О.В., Мананнікова Н.В. Банківська система України: сьогодення та перспектива розвитку [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/16_EISN_2015/Economics/1_193955.doc.htm

16. Бутов А.М., Колодій І.Є., Шпартало Г.Є. Світовий досвід реформування банківської системи [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://intkonf.org/butov-am-kolodiy-ie-shpargaloge-svitoviy-dosvid-reformuvannya-bankivskoyi-sistemi/>